

Szókratész és Jézus

Szókratész nem írt, miként Jézus sem. Platón 28 évesen hallgathatta még, s életét arra szentelte, hogy megörökítse, amit mestere tanított. Mért van Jézus-probléma, s mért nyugszik békén filozófusunk, amikor mind a kettő életét adta azért, amit tanított? Filozófusunk halálakor vajon ki tudta volna megjövedölni, hogy majd nem lesz utóélete, csak a filozófiatörténet lapjain? Jézus halálakor ki gondolta volna, hogy nem az emmauszi tanítványok látják jól a valóságot: *Mi pedig azt reméltük...?* A válasz egyszerű, ha azt mondjuk, hogy Jézus esetében Isten gondoskodott a folytatás hogyanjáról. De nem tudom használni ezt a választ. Azért nem, mert egyformán *nem* valósult meg az, amit e két ember tanított. Minek a folytatás akkor, ha Jézus is kénytelen beérni azzal, hogy tanítása csak az eszmetörténet lapjain található.

A napokban megkérdezte egy barátom: Mít tanított volna Jézus, ha él még 40 évet, és a hetvenes éveiben hal meg ő is? Ugyanazt – válaszoltam –, amit harmincévesen tanított, semmi mást. Szókratész hetvenévesen is azt tanította, amit Jézus harmincévesen: nem a gazdagságért kell élnünk, hanem figyelni a lelkiismeretünk hangjára; arra, amit a *daimonion*, vagy amit a szívünk mond. Ebben nincs mit fejlődni. Filozófusunk hetvenes éveiben is vitázott korának szofistáival, akik meg akartak gazdagodni, és Jézus is vitázott az írástudókkal, akik *szertették a pénzt* (Lk 16,14). Platón követte Arisztotelész, akinek már nem az volt a gondja, amit nála jó nyolcvan évvel korábban született nagy elődje tanított. S amit ő tanított, ahhoz Szókratész már nem szólhatott hozzá.

De Jézust közvetlenül követte a nála csak pár évvel fiatalabb Pál. Ha Jézus még él negyven esztendő, megérheti Pál halálát is, és gondolatművének kibontakozását is. Ha megéri, harcba kell szállnia azzal, mert Pál azt mondta, hogy isteni kinyilatkoztatásból tudja, hogy mit csinált Jézus. Amit pedig Pál erről mondott, az hírből sem hasonlított arra, amit Jézus tanított és akart. Nem azt cáfolta volna Jézus, hogy Pál Isten fiának tartja őt. Azt cáfolta volna, hogy egy gólgotai halál rendbe tudná tenni az ember dolgát. Az ember dolgát csak az tudja rendbe tenni, ha ő maga hallgat a *daimonion*jára, a szívére, az emberben megszólaló isteni hangra, a lelkiismeretére. Arra, hogy nem a Mammon az Isten! Isten anyánk/apánk, aki min-

den gyermekét egyaránt szereti, és gondoskodni akar róluk – az emberi lelkiismereten keresztül szólongatva minden lányát és fiát.

Szókratész is, Jézus is tudta volna – ha hallják Pált –, hogy Kaifás gyilkossága és a megkeresztelés vallási cselekménye következtében nem változik semmi az emberi történelemben. Jézus alighanem írásra is adta volna fejét, ha megtudja, hogy Pál megváltásgondolata – a *levelek szárnyán* – megfertőzi az egész Mediterráneumot. Honnan tudom, hogy ezt gondolták volna? Könnyű tudnom, mert előttem van az emberiség Jézus utáni kétezer éve. S Jézus bátran mondta és írhatta is volna, hogy nem Mózes és nem Pál adja az égi kenyeret, hanem az az Isten, akiről ő beszél. A Mózesről mondott szó a század végére írásba is kerül (Jn 6,32), s Pál tekintélye ekkor még nem vetekedhetik Mózesével. Ha Jézus él még negyven esztendőt, harcolhatott volna az őt és életművét meghamisítók ellen: Pál tanítása, a pázizmus ellen.

Könnyen lehet, hogy ez esetben ma nem lenne kereszténység, vagy az a jézusi kereszténység, ami volna, köszönő viszonyban sem lenne azzal, amit az elmúlt kétezer esztendő tálat nekünk. Csak a pázizmusból lehetett világvallás. Ez a pázizmus tudta, hogy Istennek kardja is van (Róm 13,4) – Jézus nem tudott erről. A pázizmus teszi lehetővé, hogy a 4. században Eusebiosz, a konstantinápolyi főpap Konstantin császár keresztények mellé állását az Isten országa megvalósulásaként értékelje. Ez teszi lehetővé az oltár és a trón szövetségének *keresztény* változatát, a történelmi borzalmak vallási folytatását: a máglyát, Latin-Amerika 60 millió lakosának kiirtását, a keresztények által levezényelt két világháborút, Hirosimát és a Gulag elfogadását: működte-
tőivel 70 évre titkosított részleges megállapodást köt a legmagasabb keresztény instanciára. A pázizmus lehetővé teszi az ellenség fogalmának a keresztény szótárban megmaradását, holott Jézus a magából törölte azt: *Szeressétek ellenségeiteket! Mert a barátaikat a pogányok is tudják szeretni.* Lehet folytatni tovább ezt a pogány módot – a pázizmus alapján. Lehet a trónkövetelőt négyfelé vágató jobb kéz – „szent jobb” is. Le is lehet eretnekezni azokat, akik nem hajlandóak – Jézusra hivatkozva – fegyvert fogni.

Egy életen keresztül hordozom magamban annak az összeférhetlenség-

gét, ami összeférhetetlen. Most már következmények nélkül leírhatok mindent. 90. éve határán már nem tekintik az embert beszámíthatónak. A filozófia- s az eszmetörténetben két szöveg lehetséges: A Mammonért, vagy az Istenért éljünk! Ha az elsőért élünk, akkor úgy élünk, mint a vadállatok, s ha vallásosak is vagyunk, akkor Istennel is szentesíteni akarjuk a magunk vadállati viselkedését. Ha Szókratésznek és Jézusnak igaza van, akkor lehetséges az élet kettejük példája szerint is: Lehet tanítani az Isten szavát, s nem kérni pénzt érte. Azt gondolom, hogy azzal állunk át Istentől a Mammonhoz, hogy pénzt kérünk azért, amit mondunk.

Ha itt van a dolgok gyökere, akkor hallatlan a jelentősége annak, hogy az eszméért nem szabad pénzt kérni. Hogy a vallás ne álljon át a Mammon oldalára, ennek ez az alapvető feltétele. Ha pedig ez így van, akkor addig mondhatom az Isten szavát, amíg nem tartanak el érte. Istennek nincs szüksége az állatáldozatra, csak azoknak a papoknak, akiket az állat leöléséért megfizetünk. Istennek nincs szüksége templomokra, mert szavának meghallgatására elég a lakásunk is. Istennek nincsen szüksége tömegekre, mert a tömegek nem tudnak beszélgetni egymással. Szókratész a piacon beszélgetett el azokkal, akik szóba álltak vele. Amikor a Jordán partján Jézusnak utánamegy első két tanítványjelöltje, s megkérdezi tőle: Hol lakol?, Jézus a lakásába viszi őket, s azon a napon nála maradnak (Jn 1,38-39).

Az oltárt nem úgy kell szervezni, mint a trónt. S ha nem úgy szervezzük, nem is léphet vele szövetségre a trón. A trón rendje más, mint az oltár rendje. A trón a Mammon oltalmában veri fel a sátrát, az oltár az Isten oltalma alatt. Szókratész és Jézus alapján újra kell kezdeni a történelmet, azaz meg kell valósítani az Isten rendjét. Isten rendje megteremthető abban a világban, melyet Ő maga alkotott.

A világ rendje abban áll, hogyha te értesz a paprika termeléséhez, akkor nálad veszem a paprikát, s adok érte valamit, aminek az előállításához én értek. Mindegy, hogy természetben fizetek vagy a pénz csereeszközével. A világnak itt még semmi köze sincs a Mammonhoz: termelés és a termékek kicserélése folyik. A Mammon rendje azzal kezdődik, hogy valakinek nem elég az egy dénár. Mi az egy dénár? Az, ami szükséges az életem, enyéim életének a fenntartásához.

Az, amit a munkámmal elő tudok állítani. Akinek nem elég az egy dénár, eladja magát az istenellenes hatalomnak, a Mammonnak. A Mammon legfőbb fegyvere – a fegyver. Kezdetben csak az íj, a dárda, a kard. A puska, az ágyú, a rakéta, az atombomba a folytatás. Amikor ezt a fegyvert elkezdem használni embertársam ellen, elkezdem a Mammon rendjét. Kényszeríteni tudom vele, hogy fele áron adja oda paprikáját. S elkezdődik a kezdeti tőke megteremtése, felhalmozása. Nem tudok védekezni ellene másképpen, csak úgy, hogy én is fegyvert fogok embertársamra. Ő ekkor segítségért fut, én is megyek segítségért, s máris előállt az a világtörténelem, amelyhez az ellenséget nem ismerő Istennek nincs semmi, de semmi köze. A világtörténelem a Mammon történelme. Annak elbeszélése, hogy miként lett az egyik ember szegény, a másik meg gazdag.

Halálra ítélt vezérkari tiszttel ülök hónapokon keresztül egy cellában, s mondja nekem: Mi, vezérkariak, háborúellenesek vagyunk, mert tudjuk, hogy ha az egyszer elkezdődik, már semmi, de semmi nem számít, csak a végső győzelem. Ennek meg kimondhatatlan nagy az ára.

Olvastam egy történelemlétkönyvet. Bevezetésében a szerző ezt mondja: Nem tudok őseink dicsőséges harcairól beszámolni, mert minden harc a társadalom végső kirablását jelenti. A honi vagy nem honi felvonulási területet is kifosztjuk mindenéből. A legyőzöttektől pedig ezenfelül még zsákmányt is szedünk, mégpedig szándékunk szerint vég nélkül – s jóvátételnek nevezjük. Ennek csak ak-

kor van vége, amikor a legyőzött úgy érzi, hogy már van ereje mindent, de mindent visszafizetni nekünk. A sikeres tömeggyilkosokat mondja történelem nagyoknak: Nagy Sándor, Nagy Károly s a többiek.

Naponta zsoldározkok, s a zsoldárokból Isten vezényli ezeket a borzalmat népének, a zsidóknak a javára. A borzalom teteje, hogy Istent gyalázom a zsoldár mindegyik versével. S még inkább az, hogy nem rakhatok helyükbe az Isten Lelkétől ihletett szövegeket, mint pl. Vörösmartyét, amelyet a forradalom elbukása után írt:

*A vész kitört. Vérfagylaló keze
Emberfejekkel labdázott az égre,
Emberszívekben dúltak lábai,
Léleketétől meghervadt az élet,
A szellemek világa kialudt,
S az elsötétült égnek arczain
Vad fénnel a villámok rajzolóak le
Az ellenséges istenek haragját,
És folyton folyvást ordított a vész,
Mint egy veszetté bőszült szörnyeteg.*

*Amerre járt, irtóztató nyomában
Szétszaggatott népeknek átkai
Sóhajtanak fel csonthalmok közül,
És a nyomor gyámoltalan fejét
Elhamvadt városokra fekteti.
Most tél van és csend és hó és halál.
A föld megőszült:
Nem hajszálanként, mint a boldog ember,
Egyszerre őszült meg, mint az Isten,
Ki megteremtven a világot, embert,
A félig istent, félig állatot,
Elborzadt a zordon mű felett,
És bánatában ősz lett és öreg.*

(Előszó)

S ez a rend úgy jut el oda, hogy rend lehessen, hogy felveszi ezt a szót: jog. A trónnak joga van a tőkefelhalmozásra, joga van a háborúkra, s ebben megerősíti őt szövetségese is, az oltár, amelynek joga van a tizedre, és nem mondja soha a trónnak meg magának, hogy nincs joga a halmozásra és hadviselésre. A rend és a jog között az a különbség, hogy a jog kikényszeríthető, a rend pedig nem. A rend az, amiről Szókratész és Jé-

zus tanított, s ez a tanítás annyira nem kikényszeríthető ki, hogy mindketten az életükkel fizettek tanításukért.

Az oltárnak nincsen joga, csak rendje. S az egyháznak, ha nem a Mammont képviseli, akkor nincsen egyházjoga, csak egyházrendje. A jogot nem tudjuk kiiktatni a világ történelméből, csak kiszorítósít játszottunk vele. Az egyházjogot elvető és a helyére egyházrendet állító Oltár véghezvetheti ezt a kiszorítósít. Megpróbálom pontokba foglalni ennek a rendnek jellemzőit.

1. Az elsőt és legfontosabbat említettem már: Szókratész és Jézus nem kért pénzt a tanításért. Azért tehetők, mert mind a kettőnek volt foglalkozása. Örökölték apjuk foglalkozását: a szobrászatot, illetve az ácsmesterséget, amelyet Jézus később lecserélt a gyógyításra.

2. Egyikük sem volt szentélyszolga, nem volt tulajdonukban egy épület, amelyben tanították a hozzájuk fordulókat. Az egyik a piacon, a másik a tóparton mondta tanítását.

3. Nem voltak vallásuknak a papjai, semmiféle vallási cselekményt nem végeztek. A báránylakomát minden zsidó családfőnek meg kellett rendeznie. Az utolsó báránylakomán sem hozott létre új kultuszt: a 12 főnyi közösségnek lett feladata, hogy Jézus életművére, tanítására, életére ezzel emlékezzenek. Szókratésznek ennyi köze sem volt vallásának ügyeihez. A pogányoknak nem volt zsinagógájuk.

4. Egyikük sem gondolt vallásalapításra. Csak arra, hogy az általuk bemutatott módon ráébresztik embertársaikat arra, hogy mi az Isten akarat, hogy miként kell Istennek tetszően viselkedni.

5. Nem adtak semmiféle szervezeti szabályzatot. Jézus is csak annyit tett, hogy egyik tanítványára bízta a maga közösségét, amikor magukra hagyta őket. És biztosította minden tanítványát, hogy ha ketten-hárman összejönnek az ő nevében, ő közöttük lesz. Nem volt pap, főpap, s nem is gondoskodott tanítványai körében ennek folytatásáról, mert nem volt mit folytatni.

6. Egyikük sem kívánt tanítványaitól nőtlenséget.

7. Nem használta az „adó” szót. Tudta, hogy ez a Mammonnak s a vele szövetségben levő oltárnak a kifejezőkészletéhez tartozik.

8. Önjelölt prófétaként bántak el mindkettejükkel azok, akiknek hatalmuk volt elbánni velük. A jog nevében. Ellenük, akik csak az Isten rendjét képviselték.

Bulányi György

